

KansalaisAreena ry
VAPAAEHTOISTYÖTÄ VARTEN

KANSALAISAREENAN LAUSUNTO VAPAAEHTOISTOIMINNAN KOORDINAATIOTA JA TOIMINTAEDELLYTYSTEN KEHITTÄMISTÄ SELVITTÄVÄN TYÖRYHMÄN LOPPURAPORTTIIN

EHDOTUS 1

Kansalaisareena verkostoineen pitää hyvänä, että vapaaehtoistyön koordinoinnin vastuuministeriöksi määritellään oikeusministeriö ja että valtioneuvoston demokratiaverkosto seuraa ehdotettujen uudistusten etenemistä.

Koordinoinnilla ehdotuksessa tarkoitetaan vapaaehtoistyön kentän seuraamista sekä kehittämishankkeiden yhteensovittamista valtioneuvostossa ja asiasta tiedottamista. Vapaaehtoistyön kentän seuraamisen lisäksi koordinoivalla taholla sekä demokratiaverkostolla tulisi olla myös oikeuksia tehdä kehittämissuhteita.

EHDOTUS 2

Työryhmän ehdotusta selkeäkielisestä verkkosivusta, jolle ohjeistukset kootaan, pidämme hyvänä.

EHDOTUS 3

Vapaaehtoistyötä koskevat verosäädökset

Kulukorvausten verottaminen

Kansalaisareena verkostoineen pitää tärkeänä, että kulukorvauksiin liittyvät epäselvyydet korjataan nopeutetussa aikataulussa ja tekemällä tarvittavat lainsäädäntömuutokset, kuten ministeri Anu Vehviläinenkin raportin luovutustilaisuudessa kiirehti. Nykyisen lainsäädännön mukaan julkisen sektorin, seurakuntien ja yhteiskunnallisten yritysten vapaaehtoisina toimivat eivät ole oikeutettuja verottomiin kulukorvauksiin. Esimerkiksi Helsingin kaupungilla ja Metsähallituksen luontopalveluilla on useampia tuhansia ja seurakunnilla kymmeniä tuhansia vapaaehtoistyöntekijöitä, joiden saamat kulukorvaukset (esimerkiksi matkakulukorvaukset) tulkitaan Suomen verolainsäädännön laajan tuloveropohjan mukaisesti tuloverolaisina vapaaehtoistyöntekijälle verotettavaksi tuloksi. On tärkeätä tehdä tarvittavat lainsäädäntömuutokset, jotta eri sektoreilla toimivia vapaaehtoisia kohdellaan yhdenvertaisesti ja jotta vapaaehtoistyössä kulukorvaukset ovat kaikille vapaaehtoisille verottomia.

Suomen lainsäädännössä ei käsitellä käsitteitä vapaaehtoistoiminta (tai synonyyminä vapaaehtoistyö), järjestötoiminta ja kansalaistoiminta johdonmukaisesti. Sama epäjohdonmukaisuus siirtyy myös työryhmän loppuraporttiin. Kansalaisareena verkostoineen ehdottaa, että yhdenmukaisuutta verolainsäädännössä lisätään laajentamalla nykyistä verottajan

ohjetta *Luonnollisen henkilön tekemän talkoo-, naapuriapu- ja vaihtotyön verotus* koskemaan myös vapaaehtoistyötä ja yhdistysten lisäksi julkista sektoria ja yhteiskunnallisia yrityksiä. Tarvittavat lainsäädäntömuutokset on tarpeen valmistella nopeutetussa aikataulussa vaikka osana hallitusohjelman mukaista norminpurkua.

Kannatamme työryhmän ehdotusta vapaaehtoistyön määrittelyksi. Määrittely noudattaa Euroopan parlamentin vuodelta 2008 olevaa määrittelyä. Vapaaehtoistyö on palkatonta (= vastikkeettomuus), omasta tahdosta tehtävää, kolmatta osapuolta perheen ja ystäväpiirin ulkopuolella hyödyttävää ja kaikille avointa. Jos tämä vapaaehtoistyön määrittely verolainsäädännössä edellyttää myös muita tuloverolain muutoksia, kuin edellä mainittu muutos henkilöverolakiin vapaaehtoistoimijan kulukorvauksiin liittyen, näemme tärkeänä ja hallitusohjelman mukaisena tarvittavien lainsäädäntömuutosten toteuttamisen.

Vastikkeellinen ja vastikkeeton vapaaehtoistyö

Vapaaehtoistyö on määritelmän mukaisesti pääsääntöisesti vastikkeetonta. Monet lakisäätteiset vapaaehtoistyön muodot (pelastusala, lastensuojelun tukitoiminta ym.) kuitenkin edellyttävät tai mahdollistavat, että ”vapaaehtoistyöstä” maksetaan palkkioita. Ehdotamme, että näitä vastikkeellisia vapaaehtoistyön muotoja käsitellään lainsäädännössä erikseen, kuten nyt tehdäänkin, ja ehdotamme että niistä voitaisiin tarvittaessa käyttää yleisnimikettä puolivapaaehtoistyö.

Lahjoitusten verovähennysoikeus

Kansalaisareenan näkemyksen mukaan on jollain aikavälillä välttämätöntä selvittää, onko mahdollista laajentaa verovähennykseen oikeuttavien lahjoitusten saajien piiri koskemaan kaikkia yleishyödyllisiä yhteisöjä. Erityisesti mikäli järjestöjen avustusten määrät jatkossa vähenevät oleellisesti, kolmannen sektorin toimintamahdollisuuksien turvaamiseksi tarvitaan uudenlaisia rahoitusmalleja. Yleishyödyllisille toimijoille tehtyjen lahjoitusten hyväksyminen verovähennyksenä lisää kansainvälisten vertailujen mukaan lahjoituksia. Työryhmän mukaan yleishyödyllisen toiminnan tukeminen rahallisesti kuuluu henkilökohtaisiin valintoihin eikä voida pitää perusteltuna, että lahjoittajan lisäksi muiden veronmaksajien olisi osallistuttava lahjan antamiseen vähennyksen kautta. Perusteluna on, että julkisesti ei silloin voida valvoa tuen kohdentumista. Perustelu on kuitenkin mielestämme kestävä silloin, kun lahjoitusten saajien piiri on rajattu yleishyödyllisiin yhteisöihin, joita muutoinkin yhteiskunnassa on päätetty tukea. Se että ihmiset valinnoillaan voivat suoraan aiempaa enemmän päättää, ketkä yleishyödyllisistä yhteisöistä tukea voivat saada, on yksi trendeistä kohti tulevaisuuden kansalaistoimintaa ja yhteisöllisyyttä.

EHDOTUS 4

Työttömän oikeus tehdä vapaaehtoistyötä menettämättä työttömyyskorvausta

Nykykäytännön mukaisesti työttömän täytyy ilmoittaa TE-toimistolle, mitä vapaaehtoistyötä hän aikoo tehdä, jonka jälkeen TE-toimisto antaa työvoimapolitiittisen lausunnon oikeudesta työttömyysetuuteen. Selvissä tapauksissa pelkkä työnhakijan oma ilmoitus on riittävä. Työttömyysetuuden maksaja voi kuitenkin keskeyttää työttömyysetuuden maksamisen TE-toimiston selvityksen ajaksi. Työvoimapolitiittisia lausuntoja annettiin vuonna 2014 yhteensä 2,5 miljoonaa, kun vuonna 2006 niitä annettiin kolmannes vähemmän eli 1,8 miljoonaa. Vapaaehtoistyön tekemistä koskevia kielteisiä työvoimapolitiittisia lausuntoja annettiin vuonna 2006 yhteensä 348, mutta vuonna 2014 enää 138.

Kansalaisareena verkostoineen pitää tärkeänä, että työttömyysturvalain tulkinnassa vapaaehtoistyötä ei rinnasteta työhön, kokoaikaiseen opiskeluun tai yritystoimintaan. Työttömän muihin kansalaisiin nähden tasavertaisen kohtelun turvaamiseksi työttömällä pitää olla oikeus osallistua vapaaehtoistyöhön ja vapaaehtoistyöstä ilmoittamista ei TE-toimistossa saa vaatia muutoin kuin siinä tapauksessa, että vapaaehtoistyö ehkäisee työttömän työmarkkinoille osallistumista. Tällöin vapaaehtoistyöhön osallistumisesta voidaan luonnollisesti myös tehdä työvoimapolitiittinen lausunto.

Käytännön muuttaminen vaatii työvoimaministeriöltä uusia ohjeistuksia työttömyysturvalain tulkintaan ja isoja muutoksia nykyisiin työttömyysturvalain tulkintakäytäntöihin.

Työttömän vapaaehtoistyön huomioiminen työnhaussa ja kannustaminen

Osallistavan sosiaaliturvatyöryhmän mietinnössä (2015) nähdään, että omaehtoista osallistumista lisäävää toimintaa on perusteltua tukea eri tavoin. Työttömien osallistuminen vapaaehtoistyöhön on alhaisempaa kuin väestössä keskimäärin. Olisikin tärkeitä luoda kokeiluja, joilla työttömien vapaaehtoistyölle voitaisiin luoda kannustimia.

Työvoimahallinnon Ura-ohjelmassa pitäisi olla mahdollisuus työttömän halutessaan ilmoittaa myös vapaaehtoistyössä hankitusta osaamisesta, jolloin työvoimahaussa ohjelma ottaisi huomioon myös vapaaehtoistyössä hankitun osaamisen.

EHDOTUS 5

Vastuut ja vakuutukset

Vapaaehtoistyön vastuiden ja vakuutusten osalta Kansalaisareena pitää myönteisenä asiana työryhmän ehdotusta, että ohjeistus tarvittavista vakuutuksista, vastuista ja tietosuojakysymyksistä kootaan vapaaehtoistoimijoille suunnattuun sivustoon. Tämä on omiaan lisäämään vapaaehtoistoimijoiden tietoisuutta näissä asioissa ja madaltamaan kynnystä osallistua vapaaehtoistoimintaan.

Työsuojelu

Työsuojelun osalta haluamme nostaa esille, että vapaaehtoistyötä koskeva työturvallisuuslain 55 § kaipaava täsmennystä: Työturvallisuuslain soveltaminen vapaaehtoiseen vaatii mainitun säännöksen nyky muodossa, että vapaaehtoinen tekee ”*samaa tai samankaltaista työtä kuin työpaikan työntekijät*”. Vapaaehtoisen suojelutarpeen ei kuitenkaan pitäisi määräytyä sen mukaan, sattuvatko juuri kyseisessä työpaikassa työntekijät tekemään samaa tai samankaltaista työtä. Säännöstä tulisi soveltaa aina silloin, kun samantyyppisiä tehtäviä hoidetaan ylipäätään työsuhteessa, jos työnantaja on näissä tilanteissa työsuhteisten osalta velvollinen ryhtymään työturvallisuuslain määrittämiin suojelutoimenpiteisiin.

EHDOTUS 6

Yhteinen avustusten hakujärjestelmä vapaaehtoistoimijoille

Raportissa esitetyt ehdotukset yhteisen avustusten hakujärjestelmän luomiseksi ovat erittäin kannatettavia. Hakuprosessit vievät varsinkin pienemmiltä toimijoilta kohtuuttoman paljon resursseja, jotka ovat poissa yhteisön varsinaisesta toiminnasta. On hyvä selvittää, onko hakujärjestelmiä mahdollista yksinkertaistaa. Erityisesti pienten toimijoiden hakuprosessien yksinkertaistaminen nopeutetusti olisi tärkeää. Avustusjärjestelmää pohdittaessa tulee keskeisenä periaatteena olla järjestöjen autonomian kunnioittaminen ja byrokratian vähentäminen.

EHDOTUS 7

Luvat ja ilmoittautumismenettelyt vapaaehtoistoiminnan tilaisuuksiin

Pidämme raportissa esitettyjä ehdotuksia vapaaehtoistilaisuuksiin tarvittavista luvista ja ilmoitusvelvollisuuksista varsin onnistuneina. Tapahtumien järjestäminen helpottuu huomattavasti, jos valtion ja kunnan tapahtuman järjestämiseen liittyvät lupa-asiat kootaan yhteen suomi.fi-portaaliin.

Esimerkiksi hygieniapassiin liittyvä disinformaatio on tällä hetkellä yleistä. Hygieniapassi koskee kuitenkin vain henkilöitä, jotka työskentelevät ammattimaisesti elintarvikehuoneistossa yli kolmen kuukauden ajan. Vapaaehtoistoimijoita hygieniapassivaatimus koskee erittäin harvoin.

Erittäin tuntuva helpotus tilaisuuksien järjestäjille on, jos ehdotuksen mukaisesti poistetaan vaatimus järjestysmieskortista pienissä yleisötilaisuuksissa.

EHDOTUS 8

Rahankeräys ja arpajaiset

Kannatamme raportissa esitettyä kantaa, jonka mukaan rahankeräyslain uudistamisessa tavoitteena tulisi olla nykyistä kevyempi ja nopeampi menettely. Uuden lain tulee edistää varsinkin pienten, vapaaehtois pohjalta toimivien mahdollisuuksia kerätä rahaa entistä helpommin.

Nykyinen rahankeräyslaki on erityisesti pienille järjestöille haastava. Pieneenkin kampanjaan tarvitaan rahankeräyslupa ja prosessi on ajallisesti pitkä ja työllistää kohtuuttomasti paitsi luvan hakijoita myös luvan myöntäviä viranomaisia. Kannatamme siirtymistä maistraatin hallinnoimaan ilmoitusmenettelyyn ja julkiseen rahankeräysrekisteriin. Kannatamme sitä, että rahankeräyksiä voi edelleen panna toimeen vain yleishyödylliseen tarkoitukseen. Ei-kaupallisin perustein kerättävän joukkorahoituksen paineeseen voidaan vastata laajentamalla arpajaislaissa mainitun tilapäisen yhteisön määritelmää.

Kansalaisareenan mielestä myös muille kuin uskonnollisille rekisteröidyille yhteisöille pitäisi antaa oikeus kerätä rahaa yhteisön omissa julkisissa tilaisuuksissa ilman näitä keräyksiä koskevaa ilmoitus- ja tilitysvelvollisuutta.

Toistaiseksi voimassa oleva rahankeräyksen mahdollistaminen vähentäisi byrokratiaa ja helpottaisi rahankeräysten järjestämistä.

Kansalaisareena kannattaa työryhmän ehdotusta, jonka mukaan arpajaislain uudistustarve selvitetään ja osana sitä pienarpajaisten katon korottamisen tarve. Mielestämme pienarpajaisten tulisi olla luvanvaraisia vasta silloin, kun arpojen yhteenlaskettu myyntihinta ylittää tietyn, vielä määrättävän, mutta 2000 euroa selvästi ylittävän summan.

Lain uudistuksessa on huolehdittava siitä, että uudet säännöt eivät johda keräysten luotettavuuden vähenemiseen ja siten kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten heikentymiseen.

EHDOTUS 9

Koulutukseen ja kasvatukseen liittyvän vapaaehtoistyön osalta Kansalaisareena kannattaa työryhmän ehdotuksia. Kouluissa on tärkeitä vahvistaa välittämisen, vertaisoppimisen ja koulun ja yhteisön välisen yhteistyön kulttuuria sekä yleensä itsestä, yhteisöstä ja ympäristöstä välittämistä.

YLEISTÄ TYÖSKENTELYSTÄ JA EHDOTUKSISTA

Vapaaehtoistoiminnan koordinaatiota ja toimintaedellytysten kehittämistä selvittävä valtiovarainministeriön työryhmä on paneutunut laajaan ja hajanaiseen vapaaehtoistoiminnan kenttään ansiokkaasti. Valittu teemavalikoima on kattava ja käsittää vapaaehtoistoiminnan toimintaedellytysten kannalta keskeisimmät alueet.

Suomen lainsäädännössä ei kuitenkaan käsitellä käsitteitä vapaaehtoistoiminta (tai synonyyminä vapaaehtoistyö), järjestötoiminta ja kansalaistoiminta johdonmukaisesti. Sama epäjohdonmukaisuus on siirtynyt myös työryhmän loppuraporttiin. Ehdotamme, että käsitteiden yhdenmukaisuutta lisätään ainakin keskeisellä teema-alueella verolainsäädännössä laajentamalla nykyistä verottajan ohjetta *Luonnollisen henkilön tekemän talkoo-, naapuripuu- ja vaihtotyön verotus* koskemaan myös vapaaehtoistyötä ja yhdistysten lisäksi julkista sektoria ja yhteiskunnallisia yrityksiä.

Vapaaehtoistyö voidaan määritellä, kuten työryhmän raportissa ehdotetaan, Euroopan parlamentin vuodelta 2008 olevan määrittelyn mukaisesti palkattomaksi (= vastikkeettomuus), omasta tahdosta tehtäväksi, kolmatta osapuolta perheen ja ystäväpiiriin ulkopuolella hyödyttäväksi ja kaikille avoimeksi.

Kansalaisareena verkostoineen painottaa, että lainsäädännölliset ja ohjeisiin liittyvät muutokset on toteutettava niin, että nykyinen käytäntö ei vapaaehtoisen kannalta huononnu. On noudatettava hallitusohjelmaan kirjattua tavoitetta, että vapaaehtoistoimintaa helpotetaan merkittävästi turhaa sääntelyä purkamalla, hallinnollista taakkaa keventämällä ja lupaprosesseja sujuvoittamalla. On perattava säädökset, jotka eniten haittaavat kansalaisten arkea ja vapaaehtoistoimintaa. Kansalaisille tulee myös turvata tarvittavat kokoontumistilat mahdollisimman joustavasti ja edullisesti ja julkiset tilat on avattava järjestöjen käyttöön.

Vapaaehtoistyöhön on sovellettava Euroopan talous- ja sosiaalikomitean suosituksen mukaisesti vapaaehtoistyöntekijään perustuvaa tai hänen mukaansa suuntautuvaa lähestymistapaa, jotta varmistetaan vapaaehtoistyön laatu, vapaaehtoistyön tunnustaminen sekä vapaaehtoisten suojelu ja hyödyntämismahdollisuudet optimaalisesti ja ilman syrjintää.

Allekirjoittajat:

Kansalaisareena ry
Markku Vaittinen
puheenjohtaja

Anitta Raitanen
toiminnanjohtaja

Suomen Akateemisten Naisten Liitto
Susanna Sulkunen
asiamies

Eläkkeensaajien keskusliitto
Timo Kokko
toiminnanjohtaja

Maailmanvaihto
Anni Koskela
pääsihteeri

Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi
Olli Joensuu
pääsihteeri

Suomen Mielenterveysseura
Marita Ruohonen
pääsihteeri

Suomen Parkinsonliitto
Hanna Mattila

toiminnanjohtaja

Irti Huumeista ry
Kimmo Sainio
toiminnanjohtaja

Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy
Juha Lehtikuja
toimitusjohtaja

Riikka Klaavu-Pihlaja
Kotkan seurakunta
vapaaehtoistyön koordinaattori

Turun Seudun Nivelyhdistys
Eeva Himmanen
puheenjohtaja

Uudenmaan keliakiayhdistys
Maarit Hyytiäinen
puheenjohtaja

Sivistysliitto Kansalaisfoorumi
Aaro Harju
pääsihteeri

Omaiset ja läheiset -liitto
Marja Tuomi
toiminnanjohtaja

Suomen luonnonsuojeluliitto
Risto Sulkava
puheenjohtaja

Leo Stranius
toiminnanjohtaja